

Tegyük ez összegekhez még a fából készült vízi járműveket, melyek egyszeri leutazás után szétbontatnak, továbbá a közönséges fárukat, s azt látjuk, hogy az összes fakivitel 30 millió ezüst forintnyi értékű 60 millió köblábra rug.

E számok eléggé tekintélyesek, főleg ha azokat az egykori kivitelhez hasonlítjuk, mely még például 1854-ben csak 10 milliónyi értéket képviselt.

De mi az a 60 millió köbláb Ausztria tudús erdőkincseihez mérve?

Rosz arányban áll e szám azon mennyiséggel, mely a folyó évi növekvésből a honi szükségletek fődözése után fönmarad. De semmivé törpül azon óriási fatömeg irányában, mely az erdőben mint fölösleges meddő tőke tövin áll, és a tartamós használat csorbitása nélkül minden időben levágható.

Igaz ugyan, hogy első sorban a honi népgazdászati van hivatva, e nagyszerű kincseket értékesíteni. De rendelkezésére állanak ezek a külföld vállalkozási szellemének is.

Ez általuk tőkének oly kamatokat szerezhetne, minők többé semmi egyéb mivel államban sem lennének elérhetők.

A rovar-irtó madarak érdekében.

Évről évre számosabb a panasz gazdák, kertészek, erdőszők részéről — a rovarok pusztításai ellen. A sokféle kártékony rovarok mintha folyton nagyobb mennyiségben keletkeznének. A pusztítás, mit okoznak, néha roppant értékeket semmisít meg mezei s kerti veteményekben, erdőben és gyümölcsösökben. Az idej, gazdag reményekkel kecsegtető tavasz erre számos vidéken új szomorú példát nyújtott.

Valóban érdemes, sőt nagyon szükséges, hogy ezen — minket igen érzékenyen érintő tárgyra több figyelmet fordítsunk és tüzetesebben foglalkozzunk azon utak s módokkal, melyek a nevezett ellen-ségek távoltartására vagy hathatós kiirtására szolgálhatnak.

Anélkül hogy ezen ügyet jelenleg kimerítően tárgyalhatnám, szándékom egyelőre az: némely, nálunk különösen fontos de eddig majdesak épen nem méltatott körülményre t. szaktársaim figyelmét felhívni.

A rovarok dülása — a gazda veteményeiben s az erdész álla-

baiban — nem új jelenség; igen régi a panasz előlött, s talán egyidejű magával a földmiveléssel. Természetes tehát, hogy a földmivelők már nagyon régóta kényszerítve érezhették magukat, ezen apró, de roppant számuk s telhetlenségök miatt igen veszélyes ellenségeik ellen háborút indítani. Mindnyájan ismerjük azon egyszerű fegyvereket, miket a gazda, a kertész s erdész ezen harcban eddig alkalmazásba hozott: a milyenek a káros rovarok tanyáinak, fészkeinek, petéinek felkeresése s feldúlása vagy a hernyók, alakok, bábok, lepék pusztítása. De a milyen egyszerű, első tekintetre könnyű és hatályosaknak látszanak ezen eszközök, oly tehetetlenek s elégtelenek azok a célnak teljes, sikeres, néha csak megközelítő elérésére — a gyakorlati kivitelben, kivált nagyobb szükség esetén.

Azony arányban, melyben az ember a földet, addigi természetes voltából kivetkőztette s a mivelésnek bélyegét rányomta — mintha a kultúrának ellenséges rovarok is szaporodnának és az emberi szorgalom művét megsemmisíteni akarnák: daczára a termelő minden fáradozásának és ellenök intézett eszközléseinek!

Ezen aggasztó jelenségnek egy oly oka van, mely a természet háztartásával a legbensőbb kapcsolatban áll, s melyet felismerni a gazdára nézve annál fontosabb, minthogy benne egyuttal a rovarok vésteljes szaporodásának magyarázatát, valamint azok határozott pusztításának természetszerű eszközt fogja fellelni.

A természet számíthatlan élő lényeket hozott létre s állított egymás mellé, és eleve gondoskodott arról, hogy ezek mind létezésük feltételeit megtalálhassák; de gondoskodott egyszersmind arról is, hogy a sokféle állatnemek egymás mellett kellően megférjenek és hogy egyik nemnek túlságos elszaporodása egy más nemet végkép ki ne szorítsa, életfeltételeitől meg ne foszssa. Csodálatos rendelkezést és ellenőrzést állított fel e célból a bölcs természet, és a buváradó emberész mély bámulattal szemléli a természet egyszerű háztartásában a mindenre kiterjedő bölcs berendezést és a gyönyörű szép összhangzást.

A természet szabta ezen összhangzás tételezi fel a milliárd lényeknek létezhetését s egymásmelletti megférhetését. De mihelyt ama összhangzat bármi részében is megzavartatik — a felbomlott rend szükségképen egy vagy más irányban káros következményeket hűz maga után az élő lényekre.

Az oktalan állatok, melyek csupán ösztönük által vezéreltetnek, soha nem hagyják el önkint a természet által nekik megszabott

életkört s életmódot, és így ők nem is zavarhatják meg önkint az eredeti összhangzást s egyensúlyt a természet egyetemes házhartásában.

De az ember, ki nincsen a természet által oly szűk korlátok közé szorítva, — igen gyakorta nyúl merész kezekkel a természet szabta arányok és viszonyokba. A természet urának képzelvén magát, azon téves nézetben él, mintha ő a természet örök törvényeit követni, vagy a természet határozta egyensúlyt figyelembe venni köteles nem lenne.

Kiszámíthatlan károkat és sokféle nyomort hozott már az emberre — a természet törvényeinek nem-ismerése vagy ezen törvényeknek megsértése!

Ne képzelje a t. olvasó, hogy tán nagyon is messze tértem el felvett tárgyunktól; sőt ellenkezőleg közel vagyunk hozzá: Mert a rovarok oly nagy elszaporodásának és oly kártékony dúlásának az oka nagyrészt az embernek vétségében a természet ellen keresendő. Amaz t. i. csak egyszerű és szükséges következménye, valamint megérdemlett büntetése annak, hogy az ember a természet jótékony elrendezésébe és bölcs háztartásába tudatlan vagy merész kezekkel bele nyúlt.

A természet céljaival merőben ellenkezik az, hogy egyes lények természetes határukon túl elszaporodjanak; és hogy ez ne történhessék — mint fönnebb is emlitém — igen szigorú ellenőrzést állított fel, az előregondoskodó természet.

Ne okozzuk tehát a természetet, ha a kártékony rovarok túlságosan elszaporodtak; hanem okozzuk önnön magunkat, kik tudatlanságunkban vagy előítéletünkben vagy szilaj kedvünkben, önként rontjuk azon jótékony és hathatós gátot, melyet a természet bölcs előre látásában mindnyájunk üdvére -- a rovarok túlságos elhatalmasodása ellen emelt.

Igenis: a természet igen éber, tevékeny, szigorú és kérlelhetlen ellenőrököt állított a rovarok mellé, kik sikeresen oda működnek, hogy ama pusztítók túlságig el ne terjedjenek. De az ember, a helyett, hogy szorgosan tanulmányozná a természetnek intézkedéseit: vakon neki ront azoknak, kik őt hathatósan megvédeni készek és uton utfélen üldözi, pusztítja ismeretlen jóltevőit!

No de a szives olvasó már bizonyosan sejti, hogy kiket akarok itt az ismeretlen jóltevők alatt értetni? Igenis — a légnek éber, vidám, szárnyas lakóit, kivált pedig azokat, kik gyönyörű csevegésükkel

a levegőt eltöltik, az erdőt élénkítik, kertjeinket díszítik — kell hogy valódi jótevőink gyanánt elismerjük, és velök aszerint elbánjunk.

Számos észlelések és kétségtelen adatok által be van bizonyítva, hogy az éneklő és némely más madarak, részint magok, részint költéseik számára a rovarokat fogdozzák vagy ezek alakjait, bábjaikat, petéit felkeresik és belőlök ezen úton millióm és milliókat elpusztítanak a növény tenyészet nagy előnyére, és a gazda nagy hasznára.

Be van bizonyítva, hogy ezen szárnyas védői a növényzetnek, sokkal hathatósabban oltalmazzák a gazda veteményeit, mint azt bármely más úton tenni lehetséges volna és hogy olyas munkától mentik fel a termelőt, mely csak aránytalan fáradság és költséggel, néha pedig éppen nem lenne kívánt sikerrel teljesíthető.

Sajnos, igen sajnós, hogy ezt nálunk még oly kevesen méltányolják, sokan meg éppen nem is tudják. Innen származik azután azon káros szokás, melynél fogva a leghasznosabb madarakat mindenfelé üldözik, fogdozzák, fészkeiket kirabolják és ezen folytonos nyugtalanítás által a szárnyas zenéreket mind inkább elriasztják és számukat az összes földipar nagy kárára folyvást csökkentik.

Ezen káros és vétkes üldözést még fokozza a fiatalságnak pajzansága, az öregebbeknek előítélete, vagy tudatlansága és tegyük hozzá: a hatóságoknak e részbeni közömbössége vagy hanyagsága!

De a szükség és egyes természetbarátoknak intő szava — itt-ott már a nagyobb közönséget is kezdi figyelmessé tenni — az éneklő és némely más (rovarirtás tekintetéből hasznos) madarakra meg azoknak kellő kiméltetésére.

Újabb időben, különösen Németországban, erélyesen lépett fel — szóval és írásban — néhány lelkes férfiú, népszerű előadások és munkák által ismertetvén a hasznos madarak jótékonságát a mezei, kerti s erdei gazdaságra és kikelvén ezen állatoknak igazolhatlan fogdosása meg pusztítása ellen. Minek következtében testületek, hatóságok és magok a kormányok lépéseket tesznek a rovarirtó madarak és más e tekintetből hasznos állatok védelmezésére és mennyire lehetséges ápoltatására.

Különösebb hatást gyakoroltak e részbeni műveik által:

Brehm („Das Leben der Vögel“),

Vogt („Vorlesungen über nützliche u. schädliche Thiere“),

Dr. Gloger (Kleine Schriften),

Rusz Károly („In der freien Natur“ etc.),

Tschudi („Die Vögel u. das Ungeziefer“) stb.

A Glogerféle iratok a porosz kormány rendeletére sok ezer példányban a néptanítók, falusi oskolák közt szétszattak, és bizonyosan hatás nélkül maradni nem fognak; mert hiszen a jó és igaz, helyes módon terjesztve, elvégre is utat tör magának.

A „Schl. Landw. Zeit“ idei 24. számában olvastuk, és közlésre meg követésre méltónak tartjuk, miszerint a porosz kir. „Landes-Ökonomie-Collegium“ (minő nálunk sajnos még nem létezik, bár nagyonis kellene) egyik legközelebbi ülésén elhatározta:

„1) megkérni a földmívelési minisztert, hogy a kultus-miniszterrel egyetértésben rendeletet bocsásson ki, minél fogva minden falusi oskolában és városi elemi tanodában hetenkint egy órában, az illető tanítók által, Dr. Glogernak munkája nyomán egy népszerű előadás tartassék, a hasznos madarak kimélése és ápolása érdekében;

2) megkérni a földmívelési minisztert, hogy alkudozásokba bocsákozzék a szomszéd nyugati és déli országok kormányaival, azon végből, miszerint ott is alkottassanak a hasznos madarak oltalmára czélzó rendszabályok.“

Ugyanazon lapban olvastuk továbbá, hogy Berlin városának hatósága a hasznos madarak fogdozását úgyszinte fészkeik kiszedését szigorúan eltiltotta; nemkülönben 1868. január 1-étől Berlinben és Charlottenburgban a madárvásárt megszüntette.

Buda fővárosában is, emlékszem, pár év előtt egy falragaszt olvastunk, melyen a hasznos madarak hosszú sora olvasható volt és egyúttal ezeknek fogdozása a város határában eltiltatott. De azelőtt s azóta minden szombat a városháznak kellő szomszédságában üti fel a madárvásár tanyáját — és senkinek még csak fel sem tűnik, hogy milyen gúny ez a tekintély s a miveltség irányában, milyen kár a mezei s kertiparra és milyen vétség a természet böles háztartása ellen! —

Sokat irhatnánk még ezen valóban fontos tárgyról; de figyelemzetetésül tán elég lesz jelenleg ennyi is. *)

Turonyi.

Épen sajtó alatt volt ezen czikk, midőn az országos gazd. Egyesület igazg. választmánya f. é. június 27-én tartott ülésének jegyzőkönyvében e következő pontot olvastuk, melyet tárgyrokonságnál fogva örömet ide csatolunk.

*) A rovarirtás tekintetéből hasznos madarak és némely más állatok főbbjei az „Erd. és Gazd. lapok“ múlt évi folyama II. füzetének 60. és 61. oldalán vannak megnevezve.

III. Aradmegye községének a kártékony madarak pusztítása tárgyában tett, s a volt magyar kir. Helyt.-tan. által 1866. évi decz. 29-én 92,156. sz. a. kelt kéziratával véleményezés végett az orsz. magyar gazd. Egyesülethez küldött jelentésére, Göncey Pál és Wagner Károly egyesületi tagok nézetei alapján, a földmivelési, ipar és keresdelmi magyar királyi miniszteriumhoz a kérdéses tárgy felett a következő felterjesztés intéztetett:

Nem lehet csodálni, hogy Aradmegye közgyűlése 1827. mart. 26-án a következő végzést hozta:

„Hogy a megyében elszaporodni tapasztalt kártékony madarak némü némüképen pusztittassanak, s azzal az általok, mind a vetésben, mind pedig az apró majorságban okozni szokott tetemes károk elmelöltessenek, járásbeli főszolgabíró uraknak kötelességül tétetik, hogy minden adóbeli forint után 5 veréb és egy kánya (varju) avagy csóka fejnek számba adását felosztván, azoknak kézhez adása felett szoros felvigyázattal legyenek, s ezen rendszabásnak mily sikerrel történt teljesítése felül minden esztendő végével, járásuk részéről bemutatásukat tegyék“ mert akkori időben sokkal kevésbé volt a természetrajz hazánkban ápolva, tanítva és terjesztve, semhogy a varjak és verebek iránt öröklött régi előítélet és ellenszenv kiirtására elegendő lett volna.

Méltán megütközhetünk azonban azon, hogy 40 évvel később — midőn a természetrajz tanítása már az elemi iskolákban kezdődik, s természetrajzi ismeretek hála az égnak már honunkban is közvagyonná váltak, — akadnak olyanok, kik a fenn idézett és alkalmasint már 1848 előtt hatályon kívül helyezett végzést, most ismét érvényre kívánják emelni.

Minden természetbuvár, minden szakképzett mezőgazda, erdész és kertész, valamint minden földmives, ki a gazdasága területén élő állatok életmódját előítélet nélkül megfigyelte, egyaránt meg van már arról győződve, hogy a varjak (némely tájelnevezés szerint kányák) csókák és verebek a mező- és erdőgazdaságra, valamint a kertészetre nézve hasznos állatok.

A varjak és csókák élelme: rovarok, békák, egerek, csigák, dög és magvak. A hamvas varju, kiválólag állati táplálékra lévén utalva, ha szerét teheti, a kisebb madarak tojásait, valamint az apró baromfiakat is pusztítja, azonban másrészt a héják és kányák iránti ellenszenvénél fogva, a vetési varjuval és csókával egyetemben, a házi szárnyasok öre is, mert mihelyest egy orvmadarat pillantanak meg, azt azonnal üldözőbe veszik s rablási szándékában gátolják.

A varjak általában, kiváltképen pedig a vetési varjuk, különös előszeretettel emésztik a cserebogarakat, s ennek pajodjait s kérlelhetlenül üldözik az egereket. A vetési varju kitűnő szaglási tehetségénél fogva a különféle rovarokat, nevezetesen a lótetüt, erős csőrével a föld alól kiássa.

Miért követik a varjak szántáskor az ekét oly szorgalmasan? mit szednek a barázda alól oly mohón? nemde mindenféle rovarokat; — hiszen a mag még akkor él sines vetve, hogy ezután járnának. — Más táplálék hiányában, a sükségtől kényszerítve, ha hozzá férnek, vetés alkalmával az elvetett magvakból is esznek, míg azok nincsenek letakarva, de ez a vetés és beboronálás közti idő rövidsége miatt is mind össze oly csekély, hogy azt számba sem lehet venni; pedig ha a varju a gabna után járna, vetés idején, midőn néha seregestül lepi el a bevetett s még be nem boronált földet, onnan a mag legnagyobb részét fel kellene emésztenie, — de nem panaszkodott még egy mezei gazda sem, hogy azért lett volna rossz termése, mert az elvetett magot a varjak felszedték! Télen, ha mindent hó takar, s más táplálékhoz nem juthatnak, a kukoricza górékhoz is ellátogatnak a varjak, s amenynyire csőrükkel a csöveket elérik, azokról a magot le is csipegetik, de mi ezen csekély kár azon közvetett nagy haszonhoz képest, melyet a varjak az által is hajtanak, hogy tavasszal és nyáron, különösen a költés ideje alatt, mindenféle káros rovarokat, csigákat, egerket nagy mennyiségben fölemésztenek; főképen áll ez a vetési varjuról, mely majdnem kizárólag ezen táplálékból él, s melyről gr. Lázár Kálmán „a lég urai“ czimű művében azt mondja: „Eként a vetési varju a falusi gazdának megbecsülhetetlen segédévé válik. A szántóvető, a gyümölcsész e megvetett madárnak köszönheti termésének nagyrészét. Ha ő és családja nem lenne, képes volna-e emberi ész és szorgalom gátat vetni a kártékony rovarok végtelenbe menő elszaporodásának? Ezt azonban ép a gazdaközönség veszi legkevésbé figyelembe, noha önmaga iránti kötelessége parancsolja, hogy a közelében élő állatokat ismerni tanulja; de e helyett esetlen mesékre hallgatva könnyörtelenül üldözi a leghasznosabb fajokat s ezek között különösen a vetési varjunak elkeseredett ellene, pedig arra, hogy e madár érdemeit méltányolja, még tanulmányra sines sükség, csak annyit kell mindössze is tennie, hogy a tények előtt ne hunyja be szemeit, mert maga a tapasztalat mutatja, hogy azon vidék, hol sok a vetési varju, rendszerint szép termésnek szokott örvendeni. Igy például Erdélyben a Maros mentén sat.

A természetbuvárok, valamint a felvilágosodott mezőgazdák, erdészek és kertészek összehangzó nézete a varjakra nézve oda megy ki, hogy a hamvas varjut, mint aránylag hasznosat megtűrni, — a vetési varjut és csókát pedig, mint föltétlenül hasznos madarakat kímélni, sőt a mennyiben tehetségünkben áll, ápolni is kell.

A régibb időben oly méltatlanul üldözött veréb sem oly föltétlenül kártékony, hogy annak hajdan hatásáigilag elrendlt irtása igazolva lett volna. A verebek ellen folytatott irtóháborúnak még az a káros oldala is volt, hogy az adónép által beszolgáltatót verébfajok közt számtalan föltétlenül hasznos madarak fejei is voltak. A verebek rendszeres irtása honunkban ugy, mint más polgáriosult országban is már régen megszűnt, minthogy mindenütt meggyőződtek arról, hogy a veréb

legalább is annyi hasznot hajt, a menynyi kárt okoz, sőt ha kipusztíttatnék, annak a kárát a mezei gazda nagy mértékben érezné.

A verébnek e tekintetben való jelentőségét annak életmódjából legjobban meg lehet itélni. Elélme gabonafélék s más növények magvai, különféle gyümölcsök s mindenféle rovarok, hernyók sat. Nem lehet tadadni, hogy a veréb, ha teheti, inkább fogyasztja a gabonafélék és más haszon-növények magvait, mint a gyom- és fűmagvakat, de mily kevés ideje és alkalma van erre! úgy szólva csak azon idő alatt, míg a gabona kalászban áll, a midőn azt előle elzárni nem lehet, ezen időn kívül nem könnyen férhet hozzá, s akkor a gyom-magvak fogyasztására, vagy a többnyire káros rovarok pusztítására, — különösen a költés idején, — van utalva. Ha az év minden szakában gyakrabban, tehát legalább hetenként, néhány verebet napközben lelövetünk, s begyének tartalmát megvizsgáljuk, könnyen és biztosan meggyőződhetünk arról, a mit különben már „a priori“ is mindenki belát, hogy a veréb aránylag sokkal több gyom-magvat, rovar, hernyót, levelészt sat. mint gabonát emészt s így az okozott kárt legalább mérsékelt kamattal helyre pótolja, főképen az által, hogy tetemes mennyiségben oly káros rovarokat pusztít, melyek ellen a mezei gazda és kertész semmi fegyverrel sem bír.

Bechstein a hirneves természettudós a verébről azt mondja: „Ismerek falusi gazdaságokat, honnan e madarat kártékonyága miatt teljesen kiirtották, s mi történt? A tulajdonosoknak akkor sem volt gyümölcsük, mikor a szomszéd gazdaságok gyümölcsfái természel gazdagon rakva voltak. Eként saját kárukon okulva a veréb pusztításával felhagytak.“ — Gloger pedig azt mondja, hogy egy nassau-i falusi lelkész ünnepélyesen kinyilatkozta, hogy ő azon körülményt, hogy neki még akkor is volt meglehetősen gyümölcstermése, mikor az az egész faluban hiányzott — csak a közellelvő templom tornyában fészkelő számtalan verébnek tulajdonítja.

Összevetve a verébnek káros és hasznos tulajdonságait, azon következményhez jutunk, hogy mindaddig, míg a többi hasznosabb, de nem annyira szopora, s e mellett különféle önző ezélok miatt még a rövidlátó emberek által is üldözött madarak védelmére törvények nem hozattak, s ezek szigorú kezelése folytán azok annyira el nem szaporodtak, hogy a verébnek eddigi — drágán fizetett munkáját ingyen átvehetnék — a verebet a mezei gazdaság és kertészet érdekében — ha nem is épen védeni, de legalább megtűrni kell; azután pedig a mezei gazdák belátására lehet bizoni, hogy meg akarnak-e a verébnek kegyelmezni vagy pedig ki akarják azt, mint a föltételezett előnyös viszonyok közt már kártékony madarat birtokukról irtani; de nem hisszük, hogy valamely megye hatósága bármikor is indíttatva érezze magát a verebek kipusztítását elrendelni s ennek foganatosítása ezéljából minden adó forint után bizonyos számú verébfej beszolgáltatását követelni, minthogy tudni fogja, miként ez iránybani buzgó működésének tárgyát sokkal méltóbban képezhetnék a hernyók, eserebogarak, egerek sat. mint a félreismert verebek.

De kiválólag az éneklő madaraknak a gazdák irányában elkövetett kártékonyosságát, mind a természetvizsgálók, mind különösen a tanult és tapasztalt mezei gazdák, az újabb időben azon hasznokkal, melyeket e madarak a gazdaságra kártékonyan ható rovarok pusztításában előtűntetnek, szembe állítván, kimutatták, hogy a kártékonnyoknak látszó éneklő madarak a mezei gazdaságra és erdészetre nézve sokkal több hasznot, mint kárt okoznak; miért is a nyugoti országok mivelt gazdái s általában lakosai e madarakat kimélik, szaporodásaikat részben előmozdítják, s gazdaságaikat és erdeiket a madarak kártékonyosságától örök és ijesztő vázak felállításával, és nem a madarak pusztításával védelmezik.

Minélfogva az aradi lakosok és megyei tisztviselők a fennebbi tapasztalat által megnyugtatóndók, s egyszersmind utasítandók lennének, hogy a madarak kártételei ellen, nem madárpusztító, hanem óvó rendszabályokról gondoskodjanak.

Gömör megye erdőszeti viszonyai. *)

Irta Greiner Lajos, Koburg hercegi erdőtanácsos.

Bevezetés.

Gömör egyike Magyarországnak legerdősőbb megyéinek. Erdőségei kivált a megye felső északi hegységein terjednek el. Ott mértföldekre kiterjedő folytonos erdőket találunk, melyeket csak itt-ott szakasztanak meg elszórt havasi rétek és legelők. Azt vélhetné tehát az ember, hogy ott nagy bőviben vannak az erdők és fának, de az nincs úgy. — A természet azon hegyekben egy igen becses kincset rakott le, mely az erdő- és fabeli gazdasággal egybekötve a megye lakosainak nevezetes keresetforrásává lett, kivált pedig a hegyek között, hol a zordon égélj, a szántóföldek csekély kiterjedése s részint meredek fekvése miatt a gazda csak szűk aratásnak örvend. E kincset a sok és jeles vasérczek teszik, melyek a hegyek gyomrában rejlenek, s az ezekre meg a fatermelésre alapított vasgyártás, mely évenként sok százezeret, sőt mondhatni milliókat jövedelmez; ugyanis a nyersvas, öntvények, rúdvas, bádognak stb. pénzértéke az utóbbi években több mint 2 millió ftra rugott évenként, miből egy rész az erdők, vasgyárak és bányák birtokosainak jut, legnagyobb rész pedig a megye lakosai

*) Ezen becses értekezést mutatvány gyanánt közöljük a „Gömör és Kishont t. e. vármegyének leírása“ című munkából, mely Szász-Coburg herceg ő Fenségének költségén kiadatott és a magyar orvosok és természetvizsgálók 1867-ben Rimaszombatban tartandó XII. nagyülésének emlékeül a tagok között szétosztatni fog.